

1. Aagje en Kushirimay

Aagje uit Bodegraven, het graafschap Holland

Aagje Simonsdochter zit op 12 oktober 1492 te dromen langs de Rijn in Bodegraven. Het is een mooie herfstdag en eigenlijk zou ze vandaag haar ouders moeten helpen met het binnenhalen van het hooi. Ze kijkt echter liever hoe de platbodems langzaam langsvaren. Haar vader heeft een paar bunder land gepacht en ploetert met wat koeien, schapen en geiten in het zompige land. Rondom hun hutje is nog een groentetuin. Thuis zijn ze met nog zeven kinderen en er zijn al zes broertjes en zusjes overleden aan ziektes.

Nu ze veertien is, begint haar moeder Betje te praten over een echtgenoot voor haar, maar Aagje heeft daar nog helemaal geen zin in. Ze merkt wel dat er steeds meer jonge mannen begerig

De Bruidsdans, schilderij van Pieter Bruegel de Oude, uit 1566 geeft een beeld van het dagelijkse leven in de Renaissance.

naar haar kijken en ze is ook al een paar keer lastiggevallen door dronken kerels. Haar moeder zegt haar dat dat is afgelopen zodra ze getrouwd is en probeert haar te koppelen aan de buurjongen Teunis Meinesz, wiens vader vrije boer is en van wie Teunis de boerderij zal erven. Maar Aagje vindt Teunis een sukkel en volgens haar moeder is dat nou juist een voordeel omdat ze hem dan makkelijker om haar vinger kan winden. “Een vrouw is het eigendom van haar man, dus als je met een sukkel kunt trouwen, moet je dat doen. Dan zal hij je

Portret van Maximiliaan, de machtigste man van Europa, in zijn laatste levensjaar, door Albrecht Dürer uit 1519.

niet slecht behandelen,” aldus haar moeder die regelmatig slaag krijgt van haar vader, die zelf trouwens ook regelmatig klappen krijgt als hij het dorp ingaat en hij weer eens te diep in het bierpulletje heeft gekeken.

Aagje kan niet lezen of schrijven. Haar zus Greta zit in het klooster in Woerden en kan dat wel. Aagje heeft altijd honger, zoals de meeste kinderen. Ze vindt het roggebrood dat haar moeder bakt vies. Verder is er niets dat haar maag lijkt te vullen. Ze eten wel regelmatig zalm uit de Rijn, maar dat is armeluisvoedsel. De weinige melk en kaas die de dieren opleveren, worden grotendeels verkocht om de pacht te kunnen voldoen. Haar kleine broertjes en zusjes schreeuwen elke dag om melk. Uit de moestuin komen wat uien, appels, bramen, velderwt en sla. Als ze geen melk drinken, drinken ze laag-alcoholisch bier, omdat het water in de sloten en in de Rijn niet drinkbaar is.

Aagje zal in haar leven niet verder komen dan wat bezoekjes aan de omliggende steden Gouda en Woerden. Ze zal nooit rijk worden, waarschijnlijk niet ouder dan 50, een groot aantal malen direct of indirect te maken krijgen met ernstige geweldsmisdrijven en de draconische straffen die daarvoor staan, en last krijgen van reumatische kwalen. Misschien overlijdt ze aan de Zwarte Dood, cholera of malaria. Ze zal geen grote overstromingen meemaken, maar het gevaar van de zee ligt altijd op de loer in de drassige, laaggelegen rivierendelta. Echte oorlogen zal ze niet beleven, maar de Hoekse en Kabeljauwse Twisten - een burgeroorlogje tussen de adellijke elite van het graafschap Holland - zijn pas twee jaar eerder uitgewoed. Heksenvervolging is nog onbekend in 1492 en alle mensen zijn nog katholiek. Ze heeft weleens gehoord van de nieuwe paus Alexander VI die een overspelige en een sodomiet heet te zijn.

Haar vorst is Maximiliaan van Oostenrijk, regent voor zijn minderjarige zoon Filips de Schone. Max is tevens Duits keizer en aartshertog van Oostenrijk en Opper-Oostenrijk, en op dat

moment de machtigste man in Europa. Europa is een lappendeken van grote en kleine landen en steden, die voortdurend met elkaar in oorlog zijn. Maximiliaan behoort tot het huis van Habsburg dat bijna overal in Europa een vinger in de pap heeft. De belangrijkste politieke gebeurtenis van 1492 is dat de vijf miljoen Spanjaarden erin slagen na eeuwen overheersing de moslims uit Spanje te verdrijven.

Kushirimay uit Capachica, het Inca-rijk

Kushirimay zit op dezelfde dag aan de oever van het Titicacameer. De regentijd is begonnen en alle gezonde volwassenen van het dorp zijn aan het ploegen en zaaien. Ze poten aardappels in tientallen varianten, quinoa, scherpe pepers, maïs en diverse groenten. De maanden daarvoor zijn de terrasvormige akkers op de berghellingen onderhouden en de tientallen irrigatie- en afwateringskanalen gerepareerd. Wanneer ze daarmee klaar zijn, moeten ze ook nog de landbouwgronden onderhouden die van de sapa inca, de keizer, zijn. Zieken, invaliden, oude mensen en krankzinnigen hoeven geen productiewerk op de akkers te doen. Ze krijgen alles wat ze nodig hebben uit de gemeenschapsproductie zonder erom te hoeven vragen. Ervoor zorgen dat ieder krijgt wat nodig is, is de taak van de ambtenaar die namens het Rijk het dorp controleert en bestuurt.

Kushirimay is ongeveer net zo oud als Aagje en behoort tot de leeftijdscategorie van de Corotasque: jonge meisjes die hun ouders helpen bij het hoeden van de llamakuddes, weven, koken en alle lichte werkzaamheden. Er is geen school in het dorp Capachica, maar alle jonge mensen krijgen les in Quechua, de lingua franca van het Inca-rijk. Kushirimay spreekt met haar dorpsgenoten Aymara. Kennis van Quechua is noodzakelijk om de vertegenwoordigers van het rijk te woord te staan wanneer deze het dorp aandoen.

Portret van Túpac Inca Yupanqui, heerser over het Inca-rijk in 1492, door Felipe Guamán Poma de Ayala (ca. 1535 - 1616), uit het boek 'El primer nueva corónica y buen gobierno' uit circa 1615.

Bij het dorp staat een grote tambo, een combinatie van pleisterplaats, hotel, magazijn en gemeentehuis. Vaak komen leden van de Inca-elite uit de hoofdstad Cusco langs Capachica, wanneer zij een bezoek brengen aan het heilige eiland Amantani, op een uur roeien van de tambo. Zij eten en

slapen dan meestal in de tambo, en de meisjes en vrouwen uit het dorp moeten hen bedienen. Haar broer Ninan, die een paar jaar ouder is, is gestationeerd in de tambo als chasqui, oftewel renbode. Hij krijgt gesproken boodschappen of quipu's - ingewikkelde stelsels van touwen en knopen - mee om die op twee uur rennen over het schitterende wegensysteem door te geven aan de volgende chasqui. Zo kan een boodschap binnen een paar dagen door het hele rijk reizen. Haar vader is gepensioneerd veteraan in het leger van de sapa inca, en kan eindeloos vertellen over de grote zee en de woeste krijgers aan de randen van het rijk.

*Columbus stapte voor het eerst op Amerikaanse bodem.
Geromantiseerd schilderij van de Spanjaard Dióscoro Teófilo Puebla
Tolín uit 1862.*

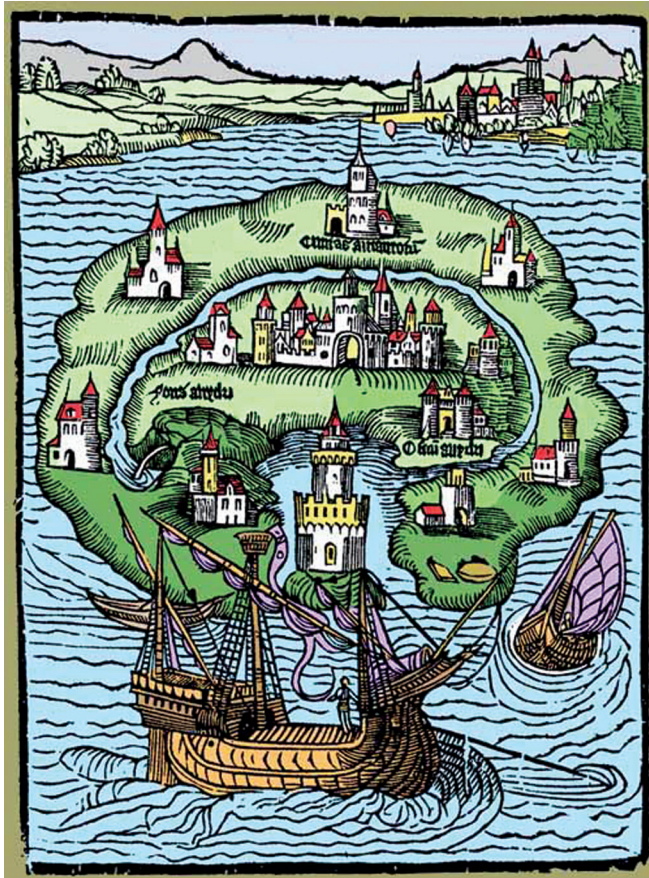
Kushirimay zal normaal gesproken over een jaar of vier trouwen met een man uit het dorp. Ze heeft kans om gekozen te worden tot priesteres van de zon en naar een tempel in een provinciehoofdstad of zelfs Cusco te worden gestuurd. Men zegt dat dat een privilege is, maar men vertelt ook verhalen van

priesteressen die geofferd worden aan de Zon, ten prooi vallen aan wellustige hoge ambtenaren of bijvrouw worden van de sapa inca, de keizer.

Honger is vrijwel onbekend op de barre hoogvlakte, dankzij de llamakaravanen die voedsel aan- en afvoeren waar dat nodig is of overblijft. De mensen eten weinig vlees, want de enige 'boerderijdieren' zijn llama's en cavia's. Besmettelijke ziektes bestaan niet. Misdaad of zedenmisdrijven komen nauwelijks voor. De controle van het rijk over zijn onderdanen is vrijwel absoluut. Hij kan met een vingerknip beschikken dat alle inwoners van een dorp elders moeten gaan wonen, bijvoorbeeld om een weerbarstige veroverde stam te pacificeren. Wie erkent dat de inca de afgezant van de zon is, wordt qua godsdienst verder met rust gelaten. Het rijk streeft voortdurend naar uitbreiding en daarom is er continu oorlog aan de grenzen. In het binnenland is het meestal rustig.

Zo rustig en vredig als Kushirimay's leven verloopt, zo onrustig is het leven van Túpac Inca Yupanqui, de sapa inca, de absolute heerser over Tawantinsuyu, het Inca-rijk. Hij woont in Cusco, de 'Navel van de Wereld' en is sapa inca van tussen de 4 en 37 miljoen onderdanen. Zelf wist hij overigens wel het precieze aantal. Túpac's officiële vrouw is Mama Ocllo, een volle zuster van hem. Daarnaast heeft hij tientallen bijvrouwen en vele tientallen kinderen. Túpac en zijn familie leven in grote welstand. De opvolging van de sapa inca is een ingewikkelde kwestie die tussen de tientallen prinses - en hun moeders - vaak tot bloedvergieten leidt. Zo rechtlijnig als de wetten zijn voor het gewone volk, zo warrig zijn ze voor de adellijke clans in Cusco. De inca wijst tijdens zijn leven een van zijn zoons als troonopvolger en legeraanvoerder aan, onder meer om hem te beschermen tegen grepen naar de macht na zijn eigen dood. Túpac Inca Yupanqui besteedt een groot deel van zijn tijd als hoogste heerser aan het perfectioneren van het rijk. Zijn hofhouding bestaat onder meer uit knappe

sterrenkundigen, architecten, wiskundigen en filosofen, maar Túpac heeft hoogstwaarschijnlijk geen flauw benul van het bestaan van volkeren buiten zijn eigen continent. De Inca's kennen klaarblijkelijk geen ander schriftstelsel dan de quipu's, die ingewikkelde touwen met knopen die wel kunnen registreren en administreren maar niet verhalen.

Illustratie uit het boek Utopia uit 1516, waarin Thomas More een ideale samenleving beschrijft, misschien gebaseerd op verhalen uit het pas ontdekte Amerika.

Het is niet waarschijnlijk dat Túpac Inca Yupanqui ooit heeft geweten dat er op 12 oktober 1492 drie houten scheepjes voor de kust van de Bahama's voor anker gingen en dat hun gezagvoerder Cristóbal Colón geheel Amerika opeiste voor zijn koningen Isabel van Castilië en Fernando van Aragon. Als hij er wel van had gehoord, had hij waarschijnlijk zijn schouder opgehaald.

Tawantinsuyu, het gedroomde Utopia?

De Engelse geleerde Thomas More schreef in 1516 zijn boek Utopia, waarin hij het wijdverbreide sociale onrecht in de Oude Wereld bekritiseert en het eiland Utopia beschrijft waar alles veel beter is. Het is vrijwel uitgesloten dat Thomas More van Tawantinsuyu had gehoord, maar de indiaanse samenlevingen in Midden-Amerika en de Cariben kende hij wel. Het leven in Europa was voor de meeste mensen wreed, ellendig en kort. De eerste verkenners van de Amerika's waren vaak verast door de gezonde, onbezorgde en gelukkige samenlevingen die zij daar aantroffen. Vele pioniers kozen vrijwillig voor een leven in een indiaanse stam.

Het was niet allemaal koek en ei in het rijk van de Inca's, maar er zaten veel elementen in hun maatschappij waar de zestiende eeuwse Europeanen een voorbeeld aan konden nemen. Ook in de moderne tijd zien veel mensen aanknopingspunten voor een betere wereld bij de Inca's. Vooral idealistische marxistische economen en sociologen zijn in de twintigste eeuw aan de haal gegaan met het economische model van de Andes. Zij zien belangrijke parallellen met hun gedroomde heilstaat.

Als u deze Geschiedenis van het Inca-rijk hebt gelezen, mag u zelf antwoord geven op de vraag of Tawantinsuyu een ideale samenleving was en, nog belangrijker, of er elementen aanwezig waren die ons zouden kunnen helpen om nu in de 21ste eeuw een rechtvaardiger wereld te creëren.